

ПРОМАДОВКА ДУМКА

№ 0754
Глуховь, Че

газета політична, економічна і літературна

Умови передплати: 3 руб. пересилкою: на рік 4 карб., на 1/2 року 2 карб., на 3 місяці 1 карб., на 1 міс. 50 коп. За кордон: На рік 9 карб., на 1/2 року 4 карб. 50 коп. За аміну адреси 30 коп. Передплату приймають: 1) у Києві, в конторі редакції „Громадської Думки“ (Михайлівська ул., ч. 10) щодня з 10 до 5 годин дн.; 2) в книгарні журналу „Киевская Старина“ (Безаковська ул., ч. 14). Передплачувати можна тільки з 1-го дня кожного місяця.

виходить щодня, окрім понеділків

Рік перший.

Од редакції: Читаючи нашу газету, треба вимовляти є—як йе, и—як ы.

Автори рукописів повинні подавати своє прізвище і адресу. Редакція може скорочувати і змінити статі; більш статі, до друку негодячі, переповертуться в редакції 3 місяці і висилаються авторам їх коштом, а дрібні замітки й дописи одразу знищуються. Умови друкування оповісток: За рядок попередю тексту, або за його місце платиться: за перший раз 40 коп., за другий 20 коп. За рядок після тексту за перший раз 20 коп. за другим 10 к. Хто шукає заробітку, платять за оповістку в 3 рядки 10 коп. за раз. Телефон № 1458.

Головна контора Громадської Думки просить не спізнюватись з передплатою на місяць червень (іюнь).

Головна контора просить агентів, котрі хотіли б одібрати газету „Громадська Думка“ на дрібний продаж, звертатись за відомостями і з замовленнями по адресі: Київ, Хрещатик, 52, відділ контори газети „НАША ЖИЗНЬ“.

Просимо передплатників, коли вони міняють адресу або поновляють передплату, прислати друковану адресу або показувати номер бандеролі і поштову станцію, куди шлеться газета. Головна контора.

ЗАВОДИТЬСЯ

школа I розряду для хлопців (прогімназія А. А. Полянкова). Школою порядкує гурт професорів та учителів. Разом з іншими мовами викладається і мова українська. Приймають в пригот., 1-IV кл. щодня з 3 до 5 г. Мар. Благовіст., 112, помеш. 6. 183 10-2

Вийшла П'ЯТА книжка місячника

„Нова Трояда.“

В її надруковано оці статі:

Чернявський М. Співець. Оповідання.—Гравобський П. Я винні всі... Вірші.—Лісначевський В. Наймані робітники в сільському господарстві.—Алчевська Х. Співайте пісні голоснім. Вірші.—Грінченко Б. Північне море. 3 Гейне.—Винниченко В. Мое останнє слово. Оповідання (Далі). Чернавський М. На землю май прийшов. Вірші.—Доманицький В. Цивільний шлюб і шлюбна розлука на Україні.—Смукот П. Битий шлях. Оповідання. Черкасєнко С. О, жити ще можна... Вірші. Лозинський М. Антін Менгер і його соціально-політичні твори. Б. Я. Спілка вчителів.—Єфремов С. Відгуки з життя та письменства: Національність, як фактор поступу.—Старий і новий погляд на національну справу.—Межи двох стільців. Лозинський М. Вісті з Галичини: Виборча реформа.—Хліборобські страйки. Єфремов С. З російського життя: Перша Дума.—Росклад партій і груп в Думі.—Дума та уряд. Бібліографія: 1) рецензії 2) що є по журналах, 3) Нові книжки. Оповідання.

Редактор Сергій Єфремов.

Видавець Володимир Леонтович.

Скрипки по 2 р. 50 к., 3 р., 4 р., 5 р., 6 р., 8 р., 10 р. і дор. Смычки по 40 к., 50 к., 75 к., 1 р. і дорже. Гитары по 3 р., 50 к., 4 р. 50 к. 5 р., 6 р., 7 р. 50 к., 10 р. і дор. Баялайки отъ 1 руб. 25 коп. і дорже. Клаарнети и Флейты по 4 р., 4 р. 50 к., 5 р., 6 р. 50 к. и дор. Гармони русск., итальянск. строя однорядн. отъ 1 р., двухрядная отъ 10 р., трехрядная отъ 25 р. и дорже. Разнаго рода другіе музыкальные инструменты и принадлежности въ главномъ депо музыкальныхъ инструментовъ и нотъ. Г. И. ЦИДРЖИШЕКЪ въ Кієвѣ, Крещатикъ, № 58. Ч. д. 42—122

Продається в самому центрі г. Радомисля біля р. Тетерева, садмба коло 1000 кв. саж. годиться для фабрики, заводу. Роспитатись можна у Києві по Трохосвятительській вул. д. № 14, друкарня Т-ва Н. А. Гирича. 00

Літній театр Купецького зібрання. Товар. україн. артист. лід зарядом і режисерством Ф. В. ЛЕВИЦЬКОГО, при участі арт. А. П. ЛУЧИНСЬКОГО. В четверг, 1 червня.

МАЙСЬКА ПІЧ

оп. на 3 д.—Ванченка-Писанецького. У п'ятницю, 2 червня, вистава в городському театрі—„ХМАРА“ др. на 5 д. Суходольськог.

Кудні звістки часто по-камі. дають тепер часописи,—чакі чудні, що просто не знаєш, чи можна вірити їм, чи ні. Вчора, напр., в телеграмах було надруковано, що в Курському поліціянті примушують чиновників, які служать на пошти, щоб вони сповіщали їх про те, хто засилає телеграми до Державної Думи,—і що кілька селян вже „випорото“ за такі телеграми. „Випорото“ після того, як кару на тіло, кару різками скасовано,—

„випорото“ без жадного суда,—„випорото“ без вини,—„випорото“ за те, що заслали телеграму до Державної Думи... Невже ж цьому правда?.. За що ж покарано, побито, збещещено люде? Видко, не настав ще час змученому народові шукати собі оборонців хоча б навіть і серед послів, яких він сам обібрив до Думи і яким доручив заступати свої інтереси,—видно, бюрократії більш до вподоби, коли по всій державі „на всіх языках все мовчить, бо... благоденствує“,—коли весь народ виявляє свою давню слухняність, покірливість та терпіння.

Бюрократія добре розуміє, яка велика небезпека за-для неї, коли народ і Дума будуть їти разом,—тим то вона тепер і намагається посіяти розбрат між народом та Думою, запевняючи народ, що Дума і не розуміє і не хоче обстоювати їх інтереси, розпускаючи безліч брехень про послів та забороняючи зносини народу з послами.

Ні Дума без народу, ні народ без Думи нічого не зможуть зробити. Це треба добре пам'ятати. Тим то і посли, і народ мусять всім засобом ужити, щоб не попустити бюрократії анов одурити себе, посіяти невгоду та розбрат. Посли повинні, не гаючись, зняти в Думі питання про подібні вчинки адміністрації та оберегти народ од самової поліції. Народ, з свого боку, мусить усіма засобами підтримувати своїх послів, бути завжди готовим стати в їх оборону. Тоді єдиність між народом і його представниками буде все рости та зміцніти,—тоді народ і Дума візьмуться в одно суцільне, міцне тіло... Тоді їх не посміє зачепити бюрократія,—тоді настане смерть бюрократичного ладу,—тоді завяне скрізь по державі новий, здоровий, вільний дух... Тоді вже не буде знущатись „пороть“ безневинних людей якийсь там поліціант...

Тим більше повинні це зробити ми, українці. З гіркого досвіду знаючи, як тяжко відбивається на нашому народі занедбання його прав та потреб, ми мусимо всім заходом ужити, щоб занедбання те на-віки минулося. Це можна зробити тільки одним шляхом—широко даючи про себе вісти по усіх усядах, серед тих людей, з якими доля судила нас в одному гурті жити. І нехай же „Українській Вістник“ і буде тими вістями, нехай він подає наш голос нашим сусідам і звяже нас із ними широким бажанням добра, волі та справедливости—нехай він буде справді Українським Вістником.

І щоб він зробився ним—це залежить насамперед од нас же самих. Сергій Єфремов.

„Українській Вістник“

В Петербурзі почав цими днями виходити тижневий журнал російською мовою „Українській Вістник“. Мета його—розвіювати невідомі ширших кругів російського громадянства що до української справи, вияснити всіма сторонами українське національне питання, зазначити місце України серед інших країв нової демократичної Росії та і взагалі допомагати, щоб націоналізм і краєві справи по справедливости порішено.

Такого видання давно вже було дуже і дуже треба. Національним справам в Росії повсідги давалося менше місця, ніж вони того вимагали, і найбільше це мусимо сказати що до української справи. Історичні умови її збочили так, що серед величезної частини російського й навіть українського громадянства саме розуміння української національності та її певних потреб страшенно затемнено. Вигадаю якийсь „єдиний руський народ“, якого насправжні ніколи й вігде не було, і долучено до його і нас, українців; що український народ має свої власні інтереси—зовсім не однакові з інтересами народу великоросійського—про те здебільшого й мови не було: один народ та й годі.

Такий погляд велим шкодив українцям, бо, не зважаючи на їхні окремі потреби, не можна ж і задовольняти цих потреб, не можна і такого ладу запровадити, який забезпечував би краю долю України. Та з другого боку шкодив він і великоросіянам, бо підживляв серед їх ті централістичні думки, які були їм раз-у-раз такі любі, але доводили до пугубного панування центральної бюрократії. Нарешті тим самим шкодив такий погляд і

всім народам, що в Росії живуть, і цілій державі, бо, нехтуючи потреби другого члслом в державі народу, він синив її розвиток і не давав їти шляхом поступу. Як бачимо з цього, справедливе порішити українське питання—це не для нас самих великої ваги річ, а для цілої Росії і всіх тих народів, що в ній живуть.

Служити цій великій справі й має „Українській Вістник“. Вже з цього бачимо, що він постав не марно, а тільки в формі його життя відгукнулося на свої дійсні потреби,—ті потреби, які найбільш про себе заявляють саме тепер, коли у всіх на думці доля Росії та її народів. І коли таке видання, як „Українській Вістник“ зустріне прихильність не тільки в Україні, а й по всій Росії, то це буде річ цілком натуральна. Мало того—це мусить бути, бо як на початку своєї роботи каже редакція нового журналу, „демократія та автономія—то наш прапор, і ми віримо, що під прапором цим до нас пристануть, як рівні до рівних і вільні до вільних, усі народи Росії“. Демократія та автономія—задоволення потреб і окремих людей і цілих націй—це ж найбільше і найперше завдання наших часів, яке всім мусить лежати на думці, і через те ми сподіваємося, що серед усіх народів у Росії приязно і прихильно повітають український голос в тій справі.

Тим більше повинні це зробити ми, українці. З гіркого досвіду знаючи, як тяжко відбивається на нашому народі занедбання його прав та потреб, ми мусимо всім заходом ужити, щоб занедбання те на-віки минулося. Це можна зробити тільки одним шляхом—широко даючи про себе вісти по усіх усядах, серед тих людей, з якими доля судила нас в одному гурті жити. І нехай же „Українській Вістник“ і буде тими вістями, нехай він подає наш голос нашим сусідам і звяже нас із ними широким бажанням добра, волі та справедливости—нехай він буде справді Українським Вістником.

І щоб він зробився ним—це залежить насамперед од нас же самих. Сергій Єфремов.

З газет та журналів.

„Народная Польза“, що виходить в Умані, надрукувала дуже цікавого „Листа селянина до селян“. В ньому між иншим пишуть: „Ми білі, бо дурні, а дурні, бо білі—такі речі часто й густо можна почути тепер поміж селянами, і нігде правди діти—в сім річках дуже багато гіркої правди. Бо такі і нема у нас нічого, і знаємо ми не дуже то багато. Темнота, убожество, злидні здавили нас, як у лещатах і давлять, що день то все гірше. Як же вибитись з цього зачарованого кола? У кого шукати собі помічч?—Ніхто в світі не допоможе нам, крім нас самих. Кожен, мовляв, сам собі кужє щастя. Єсть дві речі, без яких нас, селянам, не можна далі жити,—сі речі земля і освіта. Що нам треба землі, то се добре знає кожен з селян, а що нам треба освіти, то може і не всім відомо, яке се поважне питання. От про сю то річ—про освіту, я і хотів би поговорити в своєму листі.“

Далі автор листа розкаже, яка біда в нас з освітою. Віда не в тому тільки одному, що шкіл у нас мало, а й в тому, що вони дітей не навчають, а калічать, що в них дитина не може запобігти собі багато розуму. Свою думку автор доводить такими словами:

„З криком та з лайкою (а то і з бійкою) втовкмачує учитель дитину, як складає букви в слова, як читати. І от, щоб приохотити дитину до читання, в букварях друкують вірші Пушкина, Лермонтова та інших російських письменників. Не зменшуючи їх талану, але маючи на увазі сільську школу, я скажу, що сей kwas не про нас. Вольну, наприклад, хоч такий уривок, котрий можна зустріти бодай не в кожному букварі.“

Подавши кілька рядків з відомого кожному, хто вчився в народній та й не в народній школі, вірша Пушкина: „Зима“, автор каже:

„Снѣгъ, зима... слова добре відомі малому учневі. Крестьянинъ, лошака—і туди, і сюди; а от вже про такі речі, як „лушпистая бразда“, „дровни“, „торжествуй“—то я не беруся розповісти, якими й увяляє собі дитина. Нехай учитель втовкмачить в кінці тайне значіння слів і „бразди“ і „дровни“, але чи надого. Дитина на деякий час буде пам'ятати голий факт по роз'ясненню вчителя, але красаота вірша на віки зостанеться для учня „книгою за семи печатями“. На учня українця найкращі вірші Лермонтова або Пушкина роблять таке вражіння, як гуркіт барабана

І от перше велике зло, котре ми бачимо в сучасній сільській школі, те—що дітей вчать не їх рідною мовою, а мовою чужою, мало зрозумілою. Від сього грамота дається дітям велим трудно, а коли і навчиться мала частина учнів розуміти прочитане п'ятье через десять, то, скінчивши школу, років через 2—4 чисто все забуває. Тільки й сліду зостається від школи, що учень вміє саяк-так надряпати своє ймення,—але чи варт було ради сього гайти час!

„Добре“—скажуть мені,—„невжеж такі українська мова так відрізняється від російської, що українській дитині не можна вчитися по російському?“. Перше всього, так запитання може зробити людина, котра зовсім не знає української мови. На таке питання я одповів би: „Щоб вивчитися до української мови справді дуже ріднитися від російської, вийміть постройте школу в російському селі і почніть учити російських дітей по українськи—от тоді і видно буде, чи ріднитесь, чи ні. А мені здається, що діти російських селян стільки ж чують кругом себе українську мову, як діти українських селян російськи.“

Подивившись тепер, які наслідки зоставляє нам російська школа?

Не великі великі. Здається, що чим далі, то школі збільшується по селах, а грамотних ні. Не дуже то збільшується серед селян: і любов до книжки та до читання. А життя не жде, життя йде собі вперед. Треба вчитись і багато вчитись, щоб не зосталось заду.

Лист справедливо завважав і ще одну дуже важну річ—яка йде вже власне не до самої освіти, а до виховання дітей.

„Дітей примушують в школі говорити по російському і глузувати над їх українською мовою. Дитина, звісно, не розуміє, що добре, що лише; потроху, потроху, тай звикає дивитися на свою рідну мову з презирством. Вачучи, що на сій „мужичій“ мові балакає вся сем'я: батько, мати і „необразовані“ брати та сестри, дитина починає з презирством дивитись на своїх рідних, починає не поважати їх. От річ, на котру треба звернути особливу увагу; треба звернути увагу на те, що в сільських школах виховуються діти, котрі будуть пасинками для свого рідного краю.“

Ці нарікання на школу варт тим більшої уваги, що ми чуємо їх від селянина.

Державна Дума.

> Про засідання 30 травня читачі знайдуть відомості у телеграмах.

> **Послів тягнуть до суду.** „От. Жив.“ телеграфують, що часопис „Новое Время“ сповідає, ніби то уряд постановив притягти до суду тих 14 послів-робітників, що підписали відозву до робітників. Через те ж що послів користувались а недотурканості, їх не будуть садувати зараз до тюрми, але уряд виконає судовий приговор. Послів можуть позабавити посадовського звання. (О. Ж.)

> **Послові Сафонову** телеграфують з Костромі: зібранні сьогодні предводителі і уповажнені від дворян в'яжуть свої послів і висловлюють повне співчуття Думі Державній. Російський народ не помилиться, пославши в Думу таких заступників. Вірно, що їхні стремління до волі народної на шістьа дорогі Росії справдяться. Підписали: Шулепников, Крыванов, Гривунин, Куломзин, Шишкін, Петров, Левашов, Васильчиков, Ратьков, Текутьев, Глаголев, Жадовський“.

(К. З.)

> **Право на петиції.** Вранці „трудящі“ обговорювали питання про петицію вільно-економічного товариства з приводу голоду і порішали зібрати 30 підписів, подати заяву, звівши таким чином, право подавати петиції. (К. З.)

> **Землі та волі.** Послів Шувалов надіслано більш як 80 приговорів сільських сходів; селяне домагаться землі та волі. (К. З.)

> **Ходаки** прибули з Київщини скаржитися на поміщиків, котрі вирубають у селян сади.

> **Заслання за неплату** аренди. Послів від Київщини запитують уряд з приводу заслання до Вологодщини кількох селян з містечка Рижовки звенигород-

ського повіту за те, що вони не заплатили аренди поміщикаві.

(К. З.)

З російського життя.

— **Увільнення арештованих за робітничий і земельні розруки.** 27 мая департамент поліції розіслав циркулярний приказ усім губернаторам випустити на волю зараз же, як дістане цей приказ, всіх арештованих, що сидять під слідством за робітничий або селянський розруки. А щоб не дати їм можливості втекти од суду, треба вимагати од них залого 300 карбованців. Та видко департамент поліції цим своїм циркуляром хотів тільки очі одвести, що, моляв, вільготу яку зробив. Він же добре знає, що це бідному селянинові дістати таких великих грошей, як 300 карб., а значить всі вони любінько замість того щоб на волі бути, в тюрмі сидітимуть по старому.

— **Законопроект міністерства справедливості.** Міністр справедливості сими днями вносить на розгляд Думи затвержені вже міністерською радою законопроекти про зміну місцевого суду, про зміну суду над чиновниками й про відповідальність чиновників за шкоду й втрати, понесені приватними особами і через розпорядження чиновників.

Проект зміни місцевого суду заводить для маловажних справ мирових суддів, вибраних самими громадянами. Ці мирові судді розглядатимуть всі справи, що судяться тепер по волонських судах. Вагагал мировий суд буде для розв'язання всіх місцевих, мало-важних справ. Міністерство справедливості хоче завести такий суд спочатку в центральних губерніях. На думку міністра, цей проект, навайд чи можна б з користю вжити в тих губерніях, де не було ще земства—на окраїнах, що перебували весь час до цього в особливих умовах.

В законопроекті про карну відповідальність чиновників самим важним є повернення прокурорам суду колишнього їхнього права притягати до суду й чиновників незалежно од волі їхнього начальства, а потім ще—заведення особливих адміністративних мішаних присутствій, що складаються на половину з судовиків, а на половину з адміністрації. Ці то присутствія й розглядатимуть справу чиновників, чи віддати їх під суд, чи ні. Що ж до матеріальної відповідальності за шкоду, яку чиновник робить громадянину своїм розпорядженням, так проект пропонує полекшати значно процедуру домагання відшкодування. (Страна)

— **Снасування земських начальників.** „Страна“ чула, що земських начальників зовсім скасують, так само як скасують і мирових посередників, комісарів, крестянських начальників. Разом з скасуванням цих чиновників скасовано

буде в міністерстві внутрішніх справ і той відділ, що завідував ними—земський відділ.

— **Вітте шле сумні телеграми.** „XX V.“ переказує, що граф Вітте в поганому настрої од великої невдачі, понесеної ним за кордоном, де він хотів получити ще грошей і прискорити присялку вкладів за нову позичку.

„Гарна хвилиня вже втікла, телеграфує він з закордону. Надія зникла аж доки не буде розв'язано земельного питання, а яким не слід „запізюватися й одтягати“.

Через віщо не пощастило Вітте за кордоном здобути грошей? Газета „Дума“ каже, що через великі закордонні страхи товариства, які вмішалися в справу нової позички. Річ в тому, що російські страхові товариства, беручи на страх маетки дітичів, здебільшого перестраховують їх за кордоном в більш великих страхових товариствах. Перестраховка доходить сльве до трьох четвертин тей ціни, в якій застраховані маетки в російських товариствах. За останні місяці страхові товариства понесли страшенні втрати в Росії, звичайно, що ці самі втрати понесли й закордонні товариства. Тоді ці останні, не бажаючи й далі нести такі руйнуючі втрати, звернулися до банкірів з заявою, що коли в Росії й надалі тятимуться розруки, так вони абанкрутують, крім того вони не зможуть виконати своїх обов'язків перед місцевими страхувателями. Ця заява мала велике значіння й рішуче вплинула на невдачу закордонної поїздки Вітте-Дурново.

— **Справа ради робочих депутатів.** Справа ради робочих депутатів, як тепер вже напевно відомо розглядатиметься в прилюдному засіданні петербурської судової палати з сословними представниками 17 юня. Обвинуваченні притягнуто коло 50 чоловік, а свідків викликано 100 чоловік. Особливий місяць будуть одведені для оброронців і представників печаті.

Усїх обвинувачується по 100 і 101 ст. карного ул. Поміж обвинуваченими є: голова ради робітничих депутатів Хрустаев-Носарь, письменник Третьяков; соціаліст Авксентьев (Жорес), лікар Фейк; жілка-лікар Нікольська, Касаткіна, Маян.

Акт обвинувачення складав товариш прокурора Бальц. Він страшенно великий, більше як 60 друкованих аркушів. Предсідателем палати буде старший голова судової палати сенатор Максимович; обвинувачувати буде прокурор судової палати Комишанський і товариш прокурора Бальц. Оброронити будуть цілком 15 адвокатів. З поміж них: О. О. Грузенберг, А. А. Демьянов, Г. Д. Ернст, В. В. Берештгам і інші. Слухачів пускати будуть тільки по квиткам. (Страна)

— **Нова повість графа Л. Н. Толстого.** Л. Н. Толстой тільки що закінчив нову повість з часів польського повстан-

ня 30-х років, під назвиськом: „За віщо?“ Вона вперше буде надрукована в II тому, збірника, зложеного сакми Л. Н. Толстим під назвою „Круг чтенія“.

— **Годі крові! Відозва членів Державної Думи.** В „Нашей Живни“ надруковано: „Громадяне! Державна Дума через неготовність міністрів примушена одласти на місяць розглядання закону про скасування карі на смерть. Скільки присудів на смерть може відбутися за цей місяць. Вже готуються присудити на смерть в Севастополі, Рязі, по багатьох містах. Громадяне, рятуйте засуджених, підтримайте своїми підписами слідує прохання написане М. М. Ковалевським до Царя: „Ваше Царське Величество, звертаюсь до Вас з проханням зберегти життя засуджених на смерть, бо швидко має відбутись зміна в законі по цій справі. Домагаючися заспокоєння країни, прохаємо Вас скористуватись Вашим високим правом мідувати і одстротити виконання присуду до тої хвилини, коли Державна Дума положить початок набліженню нашої системи карі до вимог народнього сумління і до поглядів російської юридичної науки“. Підписи приймаються в редакціях і конторах газети. Член Державної Думи Олександр Сіягін і Н. Огородников.

— **Приказ страхових товариств своїм агентам.** „Торгово-промисленна газета“ передає звістку, що правління деяких російських товариств страхових розвідало до своїх агентів накази, щоб вони дуже обережно приймали в страховку поміщицькі маетки. Раїші, ніж застрахувати маеток, агент повинен зібрати самі певні відомості про відносини між дітичем і селянами. Коли б відносини ці були ворожими, так агенти повинні одмовитися од страховки таких маетків.

— **Голод в Казанській губернії.** Казанський губернатор доносить вже давно міністрові внутрішніх справ про страшний голод в його губернії. Серед чиремієсів та чурашів, що живуть там, хвороба чинга досіла страшенних розмірів. Особливо вона панує в повітат тетюшському; чебоксарському, козмодем'яновському, де вже давно немає чога їсти. Тепер же, пише „Новое Время“, становище все дужче загострюється. Селяне ходять шукати виробітку, але ніде немає. Вони збираються ватагами й готуються громити панські економії. Губернатор питається міністра, що робити.

З українського життя.

— **Жіночий сход.** З с. Хотія (сумський повіт у Харьківщині) пишуть, що там жінок-селян змовилися зібрати 29 мая свій жіночий сход, щоб порадитися і вимагати від уряду, щоб випущено їхніх чоловіків з в'язниць. (Од власн. кор.)

Розмова про всячику.

VI.

Про землю.

Споков-віку народ наш вважає, що земля, ліс, вода, як і сонце, створені Богом для всіх і кожний має право користуватись ними, а „паня“ не по правді позаймали все та й визискують народ.

Право власности народ признавав тільки за тим, хто обробляв землю своїми руками, хто насадив ліс, викопав став. От через що й досі народ не вважає за гріх, за злочинство, крадіжку ліса, риби і раз-у-раз охочий хоч і самоволоєю захопити „панську“ землю.

Як відомо, розмови на Московському селянському з'їзді про те, щоб відібрати всю землю дурно, як раз припали до душі мало не всьому нашому селянству. Скрізь почали закладати спілки і писати приговори, що всі землі треба відібрати дурно і тільки ті з селян не приставали до спілки, що мають більше десятка десятин.

Багато мені тоді приходилося говорити з сього приводу з селянами і доводити їм, що нічого й думати про те, щоб відібрати землю дурно, бо це обурить проти них всіх, хто має куплену землю, і тоді не пройде навіть постанови про те, щоб всі землі викупити.

— Коли відібрати,—кажу,—дурно землю, то тоді вже треба відібрати все: і фабрики, і заводи, і гроші. Чого-ж кривдити тільки тих, хто має землю?

— Земля створена Богом,—каже дядько, що пристав до селянської спілки,—а не людськими руками..

— Та й фабрики,—кажу,—та заводи і всі багатства зроблені руками не тих, чи вони, а руками трудящих людей; а виходить так, що хто має фабрику, чи дім у городі, той житиме, як і жив, а хто має землю, той останеться ні з чим. Та й з банками,—кажу,—як бути? Мало не всі землі у нас позаставлені не тільки по казенних, а й по всяких земельних банках.

Коли їм не сплатити, то пропадут гроші всіх тих, що покупили банкові білети, а їх купують не тільки багаті люди, а й такі, що зібрати може за все своє життя якусь сотню рублів. Ви ж думаєте, що оці всі люди так вам і подарують свої гроші? Та аню і другі держави вмішаються, бо загарячні багаті теж багато грошей повкладали в наші земельні банки. То тут таке підніметься, що не доведи, Господи!

— Ну, то нехай казна приймає на себе ці довги,—каже дядько-спільник.

— Це те ж не по правді: хто купив банкові білети, то того гроші будуть цілі, а хто купив землю, то в того відібрати все, що він має.

— Як так, то й людей від панів не можна було одібрати, бо й тоді один нан купив собі фабрику, а другий собі кріпосних людей...

— Тоді як відібрали од панів людей, то сплатили їм за нааїди далеко більше, ніж слід було, та й більшу частину землі зоставили панам, то вони й заспокоїлись. І тепер треба за землю заплатити по справедливості і тоді пани будуть собі жити з процентів, або повкладають гроші в комерцію, в промисловість; тоді більше буде фабрик, заводів, тоді багато народу матиме на їх заріботок і хліборобам буде просторіше в селах, вони матимуть більше землі. Це можна зробити по закону, без повстання, без розрухів, без крові. А коли ви схочете одібрати землю дурно, то придбаєте собі стільки ворогів, що тоді й за гроші не відберете, бо тепер вже багато землі подробилось, багато селян покупило собі землю. Більшість з їх тоді привернеться до бюрократії і стоятимуть за старий державний лад.

— Це правда!—обзивається заможний селянин.—Дурно землі одібрати не можна. Ти думаєш, я так і віддам тобі землю? Та ми хазяїни, що купили землі, давно вже запасли собі ліворверти, попробуй відерти землю силою!

— Ніхто у вас і відирати не буде,—одповідає спільник.—От збереться

Дума і встановить такий закон; то самі оддасте.

— Ніколи такого закону не може бути! Я не дойдав, не досипляв, робив, як чорний віл, поки зібрав тих двадцять п'ять десятин, а тепер, віддай тобі дурно! Роби, статкуй, то й ти собі купиш, а дурно ніхто не дасть. Такі як ти од самої „воли“ їдуть, що в панів одберуть землю та їм дадуть дурно...

— Бо такі й дадуть. Мені давно один добродій казав, що поки, каже, сам мужик добирається землі, то віч її не добує, бо він темний і добирається робюєм, а коли до його пристає безземельна інтелігенція, як от, професори, лікарі, адвокати, то вони гуртом відберуть від панів землю по закону. От тепер в Думі з'єднається інтелігенція з народом та й встановлять закон, щоб одібрати всі землі від тих, хто не обробляє своїми руками.

— Не може цього бути, бо це підніметься таке, що брат на брата повстане. Ви як думаєте?—звертається до мене заможний дядько.—Чи бувало таке до небуду на світі, щоб дурно одібрали землю?

— Колись,—кажу—більше як століт у Франції правительство поодбірало в казну землі у тих панів, що повітали за гриницю та підбивали чужі держави йти війною на свою країну...

— Ну, це друге діло: це, значить, поодбірало у зрадинів...

— Та й наше правительство поодбірало землю в казну в поляків, що робили повстання. А так, щоб у всіх панів у державі одібрали землю дурно, того нігде не було; викуплять примусово—викупляли в багатьох державках та й у нас в 1861 році, як давали людям надії.

— Вач,—каже заможний,—а наші скрізь складали приговори, щоб дурно одібрати...

— Це дарма,—кажу,—не клопочіться, дурно ніколи землі не одберуть, а викупити, то викуплять колясь всю, тільки мабуть не разом.

— Та й ми самі,—каже спільник,—

знали, що дурно не можна відібрати всеї землі..

— А в „союзі“ хто складав приговори, щоб дурно одібрати?—запитав заможний.

— Та то ми так тільки панів лякали. Така, батче, думка була, що коли скрізь селяне зроблять постанови, щоб дурно одібрати землю, то пани полякаються та й не дорого будуть правити за неї. Ми й самі знали, що коли народ схоче одібрати землю дурно, то не добує й за гроші, бо в нас багато козаків із діда-прадіда дукарів та й мужиків багато таких, що покупили собі землю, то тоді між самим народом різанина буде, тоді й начальство чисто народ поглумить.

— Коли знали, то чого ж робили погроми та підняли таке, що й манифеста снасували й салдат та козаків понаслали?

— Це все темнота робила, та, що не пристало до спілки; а де понаосновувався спілки, то там ніяких погромів не було. А ми тільки приговори писали, а начальство за це гірше карає, як за погроми: поарештовувало та й досі держить, а де-яких, то й понавислало. Ми на допросі казали, що ми ж ніяких погромів не робили, а тільки приговори складали; так само начальство нам казало, що погроми—це пуста, бо сотня казаків, моляв, упустил перестреля й пересіче, а коли мільйони селян складуться в спілку та змовлять не платити грошей у казну, та не давати рекрута, то це не пустяк. Виходить, що для їх спілка страшніше за всякі погроми.

Тепер, після всього пережитого з 17 октября, в нашії околиці між селянами вже не чути мовя про те, щоб землю одібрати дурно, тепер кажуть, що треба землю викупити, отже не всі однаково думають, як не зробить та як передати її хліборобам.

Одні кажуть, що подаровані правительством землі треба таки одібрати дурно, а куплені землі треба викупити по тій ціні, по якій вона куплена.

— Ну,—кажу,—а коли вона куплена, скажемо, по рублю за десятину? В Херсонщині, Катеринославщині год

п'ятдесят назад по рублю десятину купували, то так,—кажу,—за неї й заплатити?

— А так, бо діл, батько теперішнього власника і він сам вже нею покористувались досить, нехай тепер вже люди користуються.

— Ну, а як-же бути, коли теперішній власник узев у банку рублів, скажемо, по сто на десятині, заставивши її в банк?

— То його щастя,—каже дядько.

— А тому, значить, нема щастя, хто не заставив у банк, або дуже мало взяв?

— А так!—каже дядько.

— Ні,—кажу,—на це не пристане ні той, що щастя не має, ні той що його має, бо це, значить, віддай землю дурно; а таких, що давно покупили землі, багато не тільки панів, а й козаків та й селян. Тепер не можна викуплять землю за ту ціну, за яку її колись куплено, бо тоді й гроші були далеко дорожчі, ніж тепер. З кожним годом зблота на світі все більшає та більшає, а через те й гроші дешевішають. Тепер за день у селі чоловік заробить стільки, що колись треба було за пару волів дати. Саме собою, що й в старовину земля купувалась поцінно, дивлячись, який вона прибуток давала, то так, дивлячись по прибутку, треба й тепер її викупляти, бо інакше буде багато обкривджених, і тоді без крові не обійдеться.

Треба дивитись, як це по інших державах робиться. От, наприклад, у Новій Зеландії, це така країна в Австралії. Там казна викупляє землі в панів і сплачує за неї, вважаючи, який земля прибуток дає, а коли не зійдуться в ціні, то ціну примусово встановляє комісія, що складається з трьох душ: з місцевого мирового судді, з чиновника, назначеного казноу, та з виборного від земельних власників.

Такі виборні комісії треба й у нас позаводити, коли викуплятимуть землю.

(Далі буде).

С. Чикаленко.

ду, а селяне того не роблять. Через що ж вони не штрафують? На це питання один селянин так одповів:

— Де вже там нам штрафувати! Ми з усіма податками ніяк не оплачуємося, а то ще й штрафок платити.

(Подт.)

Страйки. 27 мая в Смілій застрайкували робітники на мліні Вайсбург. Разом із їми страйкували і хазайський син. Вимагали вони більшої плати, коротчого робочого дня і авіаційного поводіння. Того ж дня хазайні задовольнив вимогання робітників.

(К. 3.)

Ще з 10 мая почалися страйки в конотопському повіті (в Чернігівщині). Спершу застрайкували строкові і поденні робітники в селі Рубанці в маєткові предводителя дворянства Рачинського, потім страйк перейшов в маєток до Харитоненка, а потім і далі. Тепер у селі Рубанці та в окрешлих селах страйкують більше як три тисячі робітників. Страйк пішов уже скрізь по конотопському повіті, перекинувся вже і в борзенщині та в прилуцщині.

26 мая в Рубанку послано кінних страйкувальців та козаків. Кажуть, що вони вже «втихомурювали» і що вже є побиті й поранені.

Кажуть, що страйк почався після того, як люди прочитали міністерську декларацію. «Так і Дума хоче, і цар хоче, а пани не хочуть»... (дати хліборобам землю і волю) сказали селяне і рішили примусити поміщиків поступитися. За для цього вони наміслили самим не робити в панських економіях і іншим не давати роботи. Так і почався страйк.

(О. Ж.)

Про міністерську декларацію пишуть з Монастирища: «Цими днями прислано в волость більш як пуд міністерської декларації і додано наказ, щоб роздати її селянам. Незрозуміло тільки, нащо її розсилають по волостях? Як що на те, щоб заспокоїти селян, то виходить, як раз навпаки. Селянин, прочитавши міністерську декларацію, червоніє, біліє і каже: «Боже мій! ні землі, ні воли! Ох, горе наше тяжке, що ми будем робити? що буде з нами?»

(Нар. П.)

будовання нових будинків, скільки потрібно; б) хворосту і кілків на збудовання і поправку шляхів скільки потрібно; в) на опал сучинку по 52 фури на кожний хутір по року. Для вивозу палива признається по одному днів на тиждень через всі сім літніх місяців, а п'ять зимових місяців по два дні на тиждень.

Здається сказано так вирозуміло, що ліпше й не треба. Сучиник—то єсь уське дерево, яке вже засохло, не буде дальше рости, або яке вивернув вітер. Однак наш пан дідич розуміє це зовсім инакше. На поправку і збудовання будинків він дає селянинові не скільки потрібно, а усього півтори сосни в поперечнику не більш як 18 цалів. Під сучинком він розуміє лощачи, що їх би і збузько на гніздо не хотів брати. Та до того треба ще додати, що тих лощачок вже зовсім і нема; хоч з граблями їд (се також заборонено) і то нічого не набіраєш. Між тим усього по гаї валюються посахлі і вивернуті дерева. Та без сокири звісно нічого не зробиш. Ідати ж сокирою пан Полетילו суворо заборонав. Пробували наші селяне сваржитися до пана комисара, пробували занести скаргу і до вишого начальства—одповідь одна (звичайно, як то у нас буває, через рік або й довше): «Оставлено без посідовств». А тут нема при чому хліба спекти, борщу зварити. Що тут будеш робити? Поїхали тоді до гаю сами з сокирами не за тим, щоб рубати загалом все, що попадеться, а взяти тільки те, що належить по праву. Пан Полетילו, доволу не думаючи, зараз за москалями. Привів аж цілий ескадрон драгунів. Приїхали вони, побачили, що ніякого «бунту», як старався пан Полетילו показати, немає, тай поїхали собі назад. Тоді пан Полетילו метнувся до губернії, там шукати поради. Приїхав з губернії чиновник, мало не віце-губернатор; проїхався по гаї, оглянув, що й справді ніяких лощачок там немає, та з тим і поїхав. Що він кому казав—надісне не відомо; та де-які селяне запевняють, що він казав у гминному управлінню, що не можна селяному їхати без сокири—як я, мовля, не могу писати без пера, так селянин не може їхати до гаю без топора».

Та селянам від тих слів, само собою, не могло полекшати, і як їздили до гаю, так і на дальш змушені були їздити. Аж то незабаром з'являються від пана комисара оповістки, щоб ставновитися на його комисарський суд за свавільне рубання дров у панських галях.

«Суд наш скорий, — Бо як вижен, — То запліють без проволочки».

Вибралися на суд Богиня справедливости Теміда не дарма мабуть малюється з зав'язаними очима: се, мабуть від того, щоб не бачила вона тих несправедливостей, що чиняться її іменем. Бо це був не суд, а знущання над справедливою людиною. Почати з того, що пан Полетילו осмілювався в присутності селян звернутися до пана комисара з ось якими словами: «Нехай же пан комисар їх судить, тільки так здорово судить, щоб вони знали, як то на другий раз їхати». І пан комисар добре постарався над тим, щоб вдоволяти графа, який під час суду сидів поруч з паном комисаром за одним столом. На справному суді суддя повинен з однаковою уважністю вислухати обвинувачених і свідків. Пан комисар Смоленський робив трошечки не так: коли давали показання гаєві, свідки за графа Полетילו, що де-які селяне везли на своїх возах по 14 сосон по 14 цалів кожна в поперечнику, або по 12 дубів по 15 цалів (се на одному возі, заряженому 2 шкапятами), то пан комисар слухав їх дуже уважно, а коли одважувався сказати слово який небудь селянин, то в одповідь чув тільки одно: «малчати!». І ось, операчуючись на таких показаннях, пан комисар Смоленський позасуджував де-яких селян до штрафів по 20—30, а то 40 карб.

А коли, після оголошення присуду, один з селян, Михайло Заржайський, попрощав пана комисара Смоленського дати йому копію присуду, то пан комисар був настільки делікатний, що дав йому... штурханця у груди; назвав його «падлемом, машенником, бунтовщиком», а також приложив свого старання на те, щоб того чоловіка забрали у тюрму в Любян. Окрім того селянина з нашої гмини арештували ще 6 чоловік.

Добре тобі, о Темідо, що маєш зав'язані очі!

Антін Довгий.

новинки міністерства заграничних справ видають біля гарних паній. Дивуєшся, дивлючись на цю аристократичну публіку, що приходить у Думу ніби до театру, і на послів Думи, що роблять діло величезної ваги, на почутті, які панують тут.

— Аджке це страшна річ, що ці селянські послі кажуть нашим міністрам,—говорить княгиня У. до предводителя дворянства з саратовської губернії. Чи ви помітили, як той Аладьїн пальцями показував на ложи міністрів?

— Це ще нічого,—обзивається графиня К.—але він їх назвав розпутними людьми. До того вже ми дожилися!

— Так що ж цей Горемікін сидить наче зроблений в воску і не відповідать цим бунтовникам, так як слід?—кричить княгиня Г. до жінки одного з послів Державної Ради, особи, про яку кажуть, що вона знає всі таємниці придворної партії і міністерств.

— На це я вам могу докладно одповідати,—каже жінка посла Державної Ради.—Горемікін цього не сподівався. Ще вчора ми про це говорили і ніхто не сподівався, що Дума наемліться що небудь гавбяти.

— А ви як думаєте, графе,—розмовляють в другому кутку ложи,—чи будуть примусом відібрати од поміщиків землю? Я знаю, що уряд цього не хоче, але бачу, що треба щось устунити.

— Шож це вас так турбує? Мусите признати, що своїх маєтків зовсім не знаєте. Так саме і багато інших поміщиків. Скільки людей з нашого стану (сословія) живе цілий рік в Монте-Карло, або в Парижі. Ці були б навить цілком вдоложені, як би уряд за поміччю викупу увільнив їх од клопоту, розуміється за добру ціну. Наші управліячі і адміністрації обкрадають нас.

Один з одставних генералів турбується, що неприхильно до уряду становище Думи може погано вплинути на сьогорічній призов рекрутів.—Скажіть, ваше превосходительство,—обзивається до генерала якась пані,—чи не можна цей банди революціонерів розігнати, або зчинити у в'язницях? Або хіба не можна цю юрбу «мужиків» підкупити? Не вже ж справді уряд так мало має грошей, як пишуть? Як це правда, то нехай уряд навипустиє «бумажок».

— Ні, шановна добродію!—одказав генерал поважно.—Цих людей не можна підкупити і я певен у тому, що як би сюди увійшов батальон війська, щоб їх розігнати, ні один з послів не покинув би свого місця. Це сумнівний люд промовляє, не гоєсь російського народу. Старий генерал казав це з таким переконанням, що граф У. вважав необхідним перемінити розмову.

— Що це ви так лякаєте наших гарних паній,—сказав він.—От, їдьмо краще до Ернеста (панський ресторан в Петербурзі), щоб що небудь з'їсти, бо після цих страшних промов я зовсім захляв».

Б. Я.

У Києві.

Про розвиток молочного хазяйства. На ветеринарно-санітарній раді при киевському земстві лікар Сісаревський докладавав про молочне хазяйство. Для того, щоб допомогти нашому бідному селянству доброму худобі, він радить заснувати у Києві центральне бюро, яке б помагало селянам розводити скотину, знайомило їх з зоділом за скотиною і всіма засобами зоохочувало їх заводити молочне хазяйство.

Бюро повинне мати потрібне число бугаїв, які варто розіслати по всьому південно-західному краю. Селяне на самих дешевих умовах могли б купувати у бюро телат, корів і користуватись бугаями. При бюро потрібно завести питомник, в якому держати телат од вибраних корів.

Нова шнола. Гопцяцька сільська громада бердичівського повіту просить киевську губернську земську управу дозволити будівлю в с. Гопціці нової церковно-приходської школи.

Громада вазначала на будівлю школи 350 карб.

Вибори кулецького старости. 30 мая в залі городської думи киевське купецьке товариство вибрало купецького старосту. На вибори прибуло 250 купців. Вибрано купецьким старостою Я. Рихерта, товаришом старостою М. Носова—кандидатом І. Котлярова.

Подяна за статистичні відомости. Як відомо, агрономичне бюро киевської губерńskiej земської управи розіслало всім учителям, селянам та іншим кореспондентам до 5000 статистичних карток і просило прислати відомости про сільське хазяйство. Більше половини карток з відомостями земство одержало і незабаром почне статистичні дослідія. Сьми днями один з кореспондентів з с. Зеленькова, тальянської волости, уманського повіту учитель Д. просив управу вер-

За кордоном.

Що пишуть про Думу.

Петербургський кореспондент німецької газети «Berliner Tageblatt» пише: «Аристократична (панська) публіка в Думі поводиться зовсім як в театрі; турбочки в конфетами їдуть з рук до рук, а молоді офіцери гвардії і чи-

нуди подану їм статистичну картку, через те, що по селі чорнотенці розпустили чутки, що він послав до Державної Думи прошеніє, в якому зав'язав, що селяне всім задоволені, добре живуть і за свою працю одержують по 1 карб в день.

Сі чутки збентежили селян так, що вони кілька раз збирались розгромити його майно і загрожували його життю. Між тим він ніяких листів в Думу не посилав, а тільки подав в картці відомости про ціна на робочі руки за часу сібні ярини весною сього року.

Михайлівський підйом. Як відомо, ще в февралі сього року почала обов'язуватись Володимирська гора і через те зупинився рух на Михайлівському підйомі. Вчора комісія з 7 чоловік оглядувала Михайлівський підйом і постановила, щоб закріпити гору, треба викопати кілька підземних криниць. Ця робота загітайся, і рух почнеться під осін.

Справа саперів. 30 мая у 2 годні ночі киевський військооокоурусний суд, розібравши справу саперів, постановив: командира 14 батальйону полковника Ершова і капитана Савкіна—посадити під ар-шт на гауптвахті на 3 місяці і прапорщика Амосова—посадити на 1 місяць. Полковника Немлюва і капитана Смирнова суд оправдав.

Вибори гласних з подільського участку. 31 мая у залі городської думи були вибори гласних з подільського участку. На вибори прибули 134 виборці, що мали 142 голоси. Роздавались списки кандидатів стародумців, новодумців і «блока».

У 5 годні вчора, коли були полічені записки, то виявилось, що Бражніков отримав—101 записку, Кундериць—65, А. Новиков—65, Дебильтієв—74, Шатров—65, Тильгін—66, Берко—69, Ритмайер—64, Бурчак—81, Дітягін—72, А. Кобен—82, Н. Новиков—79, Орлов—65, Проценко—82 і Солуха—83. Інші кандидати отримали менше половини голосів.

У 7 годні вчора почалась балотировка. Не захотіли балотировуватись Проценко та інші кандидати, що отримали по запискам менше половини голосів. На балотировку прибуло 140 виборців, що мали 149 голосів. Виставлено було 11 кандидатів. Вибрано 6 гласних: 3 з новодумської партії: Бурчак, що отримав—106 гол., А. Кобця—105, і Захарєвського—93 і 3 з стародумської партії: Бражнікова—91, Солуху—80 і Новикова—91. Провалились інші кандидати, бо отримали: Ритмайер—71, Дітягін—67, Тильгін—65, Берко—41 і Марчук—12.

Вибори гласних з Печерського участку. 2 іона в залі городської думи виборці Печерського участку повинні вибрати 4 гласних і 1 кандидата.

Протест проти виборів. Гласний Добрянніков подав в киевське городське присутствіє жалобу на те, що на виборах в Старокіевському участку не по закону брали участь 17 чоловік. Добрянніков просить виключити з списку 7 гласних, які не отримали дякуючи сьому законному числу голосів.

Ліга молоді. Сьми днями серед киевської молоді заснувалось товариство «Ліга молоді», що складалась на взірєць петербурзького такого ж товариства. Ліга молоді має на меті з'єднати вою молоді, яка хоче досягти вищої освіти в Росції; для того ліга буде вести боротьбу за введення як найскорше загальної освіти і за повне оновлення фізичного і морального життя молоді.

30 мая у 11 год ранку на Бульварно-Кудрявській вулиці поліція задержала Данила Слонова, який з двома невідомими злочинцями поранили крест. Михайла Лук'янова.

30 мая у 7 год. вчора поліція задержала селянку Марію Дяченко, що вирвала ланцюжок од годинника у Сергія Гальчинського.

Вибора.

× Красноярьск. В енисейській губ. вибрано послами—Миколаєвського (демократ) і селянина смирлова (безпартійний, поступовець).

× Томськ. Вибрано послам Макушкіна, конст.-демократа.

Телеграми.

С.-П. Т. А.

1 іюня.

ПЕТЕРБУРГ, 30 мая. (Дума). Тенісон не згоджується з листом 42-х послів і піддержує галку автономістів, що земельну справу треба дозволити рішати кожній країні її по своєму, бо є і інші способи поліпшити становище селян, крім відібрання землі.

Після його промови засідання в пів третій верервано на одну годину.

Почалося воно знову у 40 хвилини на четверту. Голова каже, що 35 послів знову радять не дозволити ораторам довше певного часу. Кузьмин-Караваєв повстає проти зміни постанови, зробленої 3 годніи назад, радить дзвонити, щоб послы сходились у залу на засідання і радить не приймати цієї пропозиції. Голова каже, що він вже дзвонив, і на питання Шенкіна, каже, що зараз послів у Думі стільки, скільки треба по важню.

Лист до депутатів Подільської епархії.

Гурток депутатів на з'їзд духовенства Подільської епархії, що має відбутись 6 червня (іюня), розіслав своїм товаришам такого листа:

«Високоповажаний отче брате! Щоб у боротьбі з консисторією досягнути добрих наслідків, дуже бажано було б, щоб панотці депутати явились у Кам'янець на з'їзд з певними фактами, якими можна було б вивести на чисту воду Подільську консисторію за старі й теперішні її шахрайства та зловжитки. Між іншим дуже важно провірити, чи сходиться сираважні сума грошей, зібраних з церков на удержання консисторії, з тим, що показано в консисторських книгах. А через це просимо привезти з собою в Кам'янець на з'їзд справку од отця благочинного, скільки од нього вислано на удержання консисторії за останні чотири роки. Добре було б, аби Ви привезли мотивований протест з приводу 6 коп. поземельного податку на причіт і 3.700 карб., а також і взагалі з приводу всяких противних духові християнської Церкви утисків, синодального відомства».

Інші часописы просимо цього листа передрукувати.

Чайківська гміна,

красноставського повіту на Холмищині.

(Лист до редакції).

В сьому листі я хочу поставити на суд громадянства вчинки нашого пана комисара по крестьянським ділам добродія Смоленського.

Від кільох літ, як се тільки пан Смоленський сів на комисарську посаду, наші селяне почали терпіти від його великі утиски. Се дарма, що комисари настановлені у нас на те, щоб боронити селянина. Наш пан комисар робить зовсім навпаки,—він умеє боронити тільки панські інтереси. І наш пан дідич, граф Іван Полетילו, що тільки в одній нашій гміні має кілька тисяч мортів землі і гаїв, має в п. Смоленському гарячого оборонця своїх інтересів. Воно й не диво! Коли пан комисар боронить графа, власника великих маєтностей, то тим самим він боронить також і себе, бо він сам також єсть власником чималою фільварку. Отже, коли на вимогу селян, щоб ріжні гминні податки в рівній мірі спадали і на панив, що платять далеко менше од мужиків ніж слід було б платити, то пан комисар каже, що панам дідичам і так важко; а на те, чи легко платити селянам, він не вважає. Щоб пак. Хлоп правив; він може платити. Найгірше, так се в нас з сервитутами. В ліквідаційних табелях у нас сказано дуже ясно: усі, кого записано до табелі, мають право доставати в панських галях: а) будівляний матеріал на поправку старих і

Вінавер радить, коли не згодяться визначити ораторам для промов певний час, то щоб на засіданні до перерву обговорювано земельну справу, після перерву—інші законодавні справи, а в кінці засідання займались бїжучими справами. Якушкін підтримує пропозицію Вінавера, радить займатись земельною справою на додаткових, вечірніх засіданнях. Голова радить одкласти обговорювання пропозиції Вінавера на завтра. Набоков, стоїть за те, щоб її обговорено негайно. Усі пропозиції балотировуть. Приймають пропозицію Вінавера, а вменшити час промови кожного оратора і назначити додаткові засідання—не згоджуются.

Про земельну справу говорив селянин Грабовецкий. Частину речі оратор говорить по українськи; усі сміються й плещуть в долоні. На його галку земельна справа дуже проста; в кого землі немає, тому треба дати її, в кого її багато, в того забрати карб. по 50 за десятину. Сі гроші селяне радо заплатають, але більше платити не слід. Усе це треба зробити як найскорше, бо инакше не можна буде спокійно жити.

Далі говорить Аладьїн. Він каже що дуже вдячний міністерстві за його пропаганду між людьми. Декларацію міністерства, що селянам не буде ні землі, ні воли, читають навіть на церковних папертах (ганках); десь міністри думають, що слова їхні матимуть більшу силу, коли на них віде Святий Дух.

Голова спиняє оратора. (Чути голоси: «просимо казати далі»; і гучні оплески). Далі Аладьїн читає листи од селян; де-що в тих листах він пропускує, бо каже, боїться, щоб голова не спинив його за різкість. Голова спиняє Аладьїна, коли той читається міністрів, чи не служили вони в Царя ліверейними лакеями; і прохає його говорити про земельну справу. Кілька послів, належних до народньої свободи, виявляють протест проти слів Аладьїна тим, що входять з зали. Аладьїн говорить далі: треба звернутися до народу. Треба, щоб він піддержав Думу, поки що мирним способом. Нехай у городах скликають мітінги, роблять постанови жадати землі і воли; нехай про те саме по селах пишуть притвори. В сій справі преса (газети, журнали) може страшенно допомогти. Не можна пропускати рішучої хвилини російської історії, поки уряд хоче платити за землю, бо инакше, не далекий той час, що збереться друга Дума, котра не виробитьте проектів законів, але подібно до французького конвенту минулого віку, юридично затвердить фактичне захоплення усієї землі усім людям; але ж тоді, певно, про викуп і речі не буде.

Бібиков (орловської губ.) читає присланий йому приговор селян дурякинської волости орловської губ., які постановили, що землю повинно відібрати у власників усіх станів (сословій) і віддати її заурно на громадський вжиток селянам. Аладьїн домагається, щоб земельну справу як найскорше передано комісії. Родічев і ще де-хто, щоб не гаяти часу, зрештують права слова. Тесля жадає для селян землі і воли. Голоз (від куряндської губ.) доволі оповідає думи про становище земельної справи в куряндській губ. Хорват наводить багато статистичних даних і повстає проти проекта 42-х. Він говорить, що селянам буде не користь, а шкода, коли їм наділять землю; селянин з десятини має усього 11 карб. заробітку; наймит заробляє—15 карб., отже, через се проект не можна здійснити; до того ж проекту шкодить те, що він нищить особисту заповідність (предпримчивость).

Далші оратори по земельній справі намагаються говорити, як найкраще. Федоровський заявляє, що він написавий 57-им оратором, а всіх ораторів—157, тому, щоб не теряти дорогого часу, він не говоритиме. (Оплески).

Голова каже, що подано десять запитаннів, з них 4 негайних. Дума негайними признала 3 запитання, решту передала комісії. В 25 хв. на восьму засідання закрито до четверга.

ПОЛТАВА, 30 мая. (Офіційно). Вчере в 28-го мая коло двох батальонів солдатів елєцького полка, зібравшись на дворі казарми, почали стріляти на гвалт, оголосили страйк і зажадали поліпшення казарменного життя. Після мітінгу, що був на казарменному дворі, салдати, узброєні, з музикою пішли у город, щоб сподучитись із сівським полком, який, проте виведено з казарм і розміщено у середині города; туди ж приїхали козаки, стражники й артилерія. Побачивши селєць повернулись у казарми. К двом годинам ночі увесь полк був вже в своїх помешканях. Здається, що салдатів, які почали страйк, понапокувано. Під час заколоту до салдатів приходили сторонні люди, які хотіли сью подію повернути на політичну, але ж салдати прогнали непроханих ораторів. Вранці полк виведено, без зброї,

на Сінну площу. Начальство, висулавши, чого домагалися салдати, довго говорило з ними, доводячи, що вони роблять проти закону. Справу видно поладжено мирно. Сьогодні приїхав поміщик командуючого військом кнєвського округу і зробив наряд елєцькому полку, а салдати посідали ганив. Робота слідство по сьому ділу назначено комісію.

ПАВЛОГРАД, 30 мая. В павлоградському повіті заводять землеустроїтельну комісію.

МОСКВА, 30 мая. З московських тюрем і поліції випускають силу політичних арештантів.

ТИФЛІС, 30 мая. Вчера й сьогодні було більш двадцяти грабунків, убивств і поранень.

ВЛАДИКАВКАЗ, 30 мая. 29 мая між козаками станції Карібулакської й винушами одного духану яндирського повіту був бій.

ПЕТЕРБУРГ, 31 мая. 30-го мая парламентський відділ партії народної свободи прийняв для подачі Думі проект закону, що спілки. Головні засади проекту такі: спілочки вважаються, як спілка окремих людей, які сполучились для спільної якої небудь цілі, так і спілка двох чи кількох спілок, які прамо чи через кого иншого уповачено робити що небудь, непротивне тільки карним законам і добрим звичаям. Спілки мають засновуватись без дозволу уряду. Коли треба скасувати якусь спілку, противну карним законам чи добрим звичаям, то про сеначальник місцевої поліції повинен повідомити прокурора. Діла про скасування спілок розбирає цивільний (гражданський) відділ окружного суду; для скарги на присуд суду, спілка дається місяць часу. Спілки, засновані не для здобування зиску, щоб достигати права юридичної особи, повинні записати у старшого нотаріуса; спілки засновані для здобування зиску, права юридичної особи дістають по цивільних законах.

Особлива думська комісія вже повизначала місця послам в заді засіданнів. Країні ліві місця, займе гурт трудящих, далі—автономісті и українці; середина—партія народної свободи, поляки й инородці; країні праві—октябристі и інші праві партії.

КОСТРОМА, 30 мая. Товариство нової костромської прядильної лянної мануфактури на незнат який час позакривало свої фабрики, через те що по де яких відділах застрайкували робітники.

КАЛІЦІ, 30 мая. На фабриці Прошило-Френкеля застрайкували робітники; вони домагались, щоб їм на 15 процентів побільшено плату. В відповід на сей страйк решта фабрикантив, що мають такі самі фабрики, позакривали їх.

КЕРЧ, 30 мая. Вночі завважили, що двоє арештантів збираються тікати. Коли їх хотіли посадити в карцер, інші арештанти повстали проти сього. Счинився заколот. Арештанти побігли вкїва й мебель. Викликано роту салдатів, вони, не живляючи зброї, втихомирини розурих.

КАМИШІН, 30 мая. З тутешньої тюрми випущено 4 душі, що сиділи за селянські розурих; двоє инших абіцяють випустити, коли вони покладуть за себе в заставу 500 карб.

ЯРОСЛАВЛЬ, 30 мая. Намісць заборонених на час „Свєрнихх Отликов“ вийшло перше число газети „Свєрний Голос“.

ХАРЬКІВ, 30 мая. Професором чистої математики вибрано професора лївївського університету Русіані.

КОСТРОМА, 30 мая. Через страйк робітників закрыта велика кашинська фабрика.

КРЕМЕНЧУК, 30 мая. Великий гряд повбивав у селян омєльничській волости хліба.

ПЕТЕРБУРГ, 30 мая. Царь звелів бувати на засіданнях державної ради членами ради, сенаторам і гофмейстерам Турау і професорові Сергієвському.

ТИФЛІС, 30 мая. З Ерівані телеграфують, що нових розурих тут не було.

В городі тихо. Арештовано трьох татар, що брали велику участь в розурихах 27 мая. Досі не дізнались, хто перший став стріляти; очевидці одні кажуть так, інші знову инакше. Еріванське начальство оштрафувало хазяїв тих лавок, з яких стріляли убийці; коли почалися розурих, узброєні громади позаймали всі дороги в город.

ПЕТЕРБУРГ, 31 мая. За надрукування відозви до всіх робітників Росії тягнуть до суду, окрім редакторів газет: „Курьєрь“, „Волна“ та „Современная жизнь“, де її було надруковано, також і робітників—сповіст до Державної Думи, що підписали цю відозву. Слідство проводить судовий слідчий по найважнішим справам Обуховчатинський.

Судова палата, затвердивши акт обвинувачення редактора газети „Діло народа“, посла до Державної Думи Ульянова, звеліла повідомити про цю постанову голову Думи. Палата вважає, що відповідно 20 ст. статута

Державної Думи, Ульянова мусять позбавити посольського звання.

Судебна палата прийняла газети— „Народный Вєстник“ та „Извєстія крестьянских депутатов“. Редакторів обвинувачують по ріжним пунктам 103 та 139 ст. ст. карного закону.

Сюди прибув лїдер північно-американських демократів кандидат на президента Сполучених Держав Вільям Браїан. Завтра він думає побувати в Думі, познайомитись з політичними напрямками, які тепер є в Росії, і зав'язати зносини між ними та демократичним рухом в Штатах. В п'ятницю Браїан повертає на Стокгольм до Лондону. Сьогодні заходив до нього посол Меєр.

РЕВЕЛЬ, 31 мая. Військовий суд присудив розстріляти селянина Петра Шумана, що зробив замах біля Вольмара на вартового козака Кириченка; другого обвинувачуваного виправдано.

ТИФЛІС, 31 мая. Селянина Сігінєй-швілі, якого військовий суд засудив повісити, намістник звелів розстріляти.

Загряничні телеграми.

ПАРИЖ, 30 мая. Читаючи в палаті послів урядову програму, міністр-президент обіцяв подати й проект закону про те, скільки годин на день мають робітники працювати.

Для поладження економічних справ треба міжнародної згоди; він каже, що обстоюватиме в сенаті пенсію робітникам і зміну законів про видачу горнопромислових концесій, щоб і робітникам дісталась частина зиску і подбав про економічний розвиток колоній. Що до загряничної політики Франції, то газлом її буде миролюбність и справедливність. Міністр надіється, що скрізь стануть дужче поважати право, і через се можна буде полекшити ваготу збройного миру. Міністр бажає, щоб міжнародні незгоди поладжувано третейским судом, як се постановлено на гаагській конференції.

Библиографія.

І. Сігов. „Що таке народна воля“. Перекладено з російської мови. Видавництво „Праця“. С.-Петербург. Ціна 2 коп.

Ми вже згадували, що у Петербурзі засновано видавництво „Боротьба“, яке почало з видами брошури Мартова „Новий закон“. Зараз знаменуємо ще одне видавництво— „Праця“, що також має на меті видавати брошури політичного та соціально-економічного характеру.

Книжечка „Що таке народна воля“—це одна з тих книжечок, в яких подаються найбільш потрібні для кожного громадянина відомости; без цих відомостей людина є тільки людина, ота, висловлюючись невдатим виразом перекладача цієї брошури, „станда худоба“, якою не хоче більше бути „руський нарід взагалі та український приватно“.

В брошурі розказується коротенько про значіння отих п'яти свобод, яких російське громадянство все се дожидає, як дожидали колись євреї небесної мани та без яких людина не може бути громадянином...

Налисано книжечку добре. Коректа добра. От хіба тільки можна завважити трохи що до мови: перекладач, очевидно, надро вже наслідує перекладач і через те у нього трапляються де-не-де невдаті вирази, як от „станда худоба“, „несвідомих людей“ або ж „лишаються воли“. „Силку“, „в силлий“ у нас, як відомо, тлумачать „заслання“, „на заслання“. Хоч таких хиб в брошурі й небагато, але бажано, щоб у другому виданні їх не було.

Видавництво „Праця“ повідомляє, що друкує отсі ще брошури: „Про налоги“ та „Про виборче право“.

Дописи.

Вертіївна, (північного повіту). Довго земський начальник Довгедо не назначав виборів старшини. Йому до владоби був старшина Іваненко. Через задержку земського, вибори старшини затягнулись на якийсь час, а мали вони бути ще 15 травня. Од 15-го травня всі вертіївці були страшенно зацікавлені виборами старшини. Кожен мисляв, що старшина—це велике діло, і настановлять треба не аби-кого, а чоловіка, котрий був-би справді громадським діячем, а не таким, як Іваненко. С. Іваненко з старостою П. Дученком були правою рукою пристава Скобіна і після манифесту 17 жовтня вчинили у Вертіївці погром на хідів та демократів.

Громада, побачивши роботу таких добродіїв, почала ліпше придивлятися до людей, і от перед виборами кожен з виборних мисляв, кого б вибрати. Майже всі зішлись на д. С. Н. Гаврилеєві і д. М. Г. Кичці,—обидва вони сільські народні учителя, їх поскидали після манифесту 17 жовтня. Гаврилей же й тепер десь тиняється, аби не потрапити в поліцейські руки, котрих уже добре знаєв. Його і досі розшуковують, щоб посадити.

25 травня до волости вібралось чимало народу на вибори старшини. От і перекличку виборних скінчено. Виходить старшина Іваненко, щоб об'явить сход открытим. Тяхкає серце чорносотенного Іваненка, бо сьогодні вибори положать кінець його пануванню. Тільки що Іваненко одкрив рота, промовив: „об'являю сход открытим“, як де не востань д. Гаврилей—

він вбіг велосипедом у волосний двір прямо до громади й привітаєв: „здорові бузд, громадяне“. Вибірні вжахнулись з несподіванки і дружно привітали його: „Доброго здоров'я Євфим Никифорович!“ У кожного ворожнїня було своє: Кичка—урядник, аж гикнув од несподіванки видрїть д. Гаврилея в цю мить, а з роду Іваненків всі омутилися,—бо це їх закладний вирог прилетів. Вибірні ж були раді його бачити. Скинувши шапку, д. Гаврилей тихим голосом розповів про діяльність старшини Іваненка. Саму більшу діяльність д. Іваненко виказав у часи погрому. Більше заслуг за ним не водитья. Волоосний сход рішив: нехтувати чорносотенного Іваненка до його смерти. Старшина Іваненко хотів перебити багачку д. Гаврилея, але сход одногласно скрикнув: „не мїшай, хай росказує!“ Промову д. Гаврилей скінчив. Пристужений, розбитий голос почувся Іваненка: „як же будем вибрати, чи кульками, чи голосами?“ Всі виборні одногласно крикнули: „Голосами!“ — „Кого ж будем голосувать?“ — „Гаврилея старшиною, а Кичку кандидатом і нікого більше“—одногласно скрикнули виборні. Приговор сю ж мить склали і виборні підписали. Деякі з с. Черняхівки та Занек, підпорені тими, що хотіли потрапити в старшини, були запротестували, але після розвідки виборних виявилось, що протестантів тільки 30 чоловік, а голосів за Гаврилея та Кичку 164. Трохи згодом і ці протестанти пристали до більшости і таким робом одногласно був вибраний старшиною д. Гаврилей, а кандидатом д. Кичка.

Легко якщо стає на серці, коли бачиш, що вже темні люди почали пізнавати, де їх приятель, а де ворог...

С. Кобрінова, звєнигородського повіту. Вже раз писалося (у числі 29 „Громадської Думки“) про ті садки, що мають селяне в поміщицьких лісах, та яким дідич граф Потоцький хоче „вивод“ зробити. І він вже його зробив ось як. Приїхав до нас в Кобрінову повітовий справник з города Звєнигородки з козаками уральськими (прозивається той справник Сісецький) і став на квартирі у управителя маєстности графа Потоцького пана Череткевича. На другий день пан прикликав людей на роботу з сокирами і пилками із сіл Росохватки та Новоселиці. Вийшло чоловіка в 80, і він повів їх на роботу—садки рубати. Але вони не хотіли,—сказали йому: „давай нам на папері такий напис, щоб ми не були винні за поруб садка!“ Пан не дав паперу, а люде не хотіли рубати, хоча козаки заставляли і казали, що будуть бити нагайками. Та люде сказали, що будуть одбиватися, і так без діла прогаялися до швидя, а тоді сказали управителєві: „заплати нам за те, що звав нас на роботу!“ Мусів заплатити він по 25 копійок, і люде пішли додому. Другого дня дуже рано справник Сісецький набрав з острогу арештантів чоловіка 35, і почали рубати садки і вирубали більш ніж 70. То був земний рай кожного господаря... Він його дотлядав та ростив сам літ 40, а по переду ще його батько та дід, і тепер в його вдерте в один день. Там були такі садки, що в їх більш ніж 1270 фруктових дерев було... А ще кажуть, що у нас всяка власність „неотемлема“... Тільки „неотемленість“ ця прикладається, очевидячки, до таких як граф Потоцький, то що, а до селян—то зась!

Правду колїсь писав Т. Г. Шевченко: „Оттак на цім світі люде людем роблять: того в'яжуть, того ріжуть, а за віщо? святій знає... Світ великий, та немає де подїгсь!“

Граф Потоцький останню селянську власність повертає у свою власність. До того і управителєв має пана Сорочинського та Череткевича, таких добродіїв селяням, як павуки мухам.

Відповіді редакції.

Передплатниці А. Іванові Голинові, М. Яценкові та инш. На Ваші скарги на те, що газета замість м'якше і, що й Шевченко „не лыцовавъ на н“,—то на це подаємо до Вашої відомости, що в старовину українці, аж до XIX ст., не писали м, а де й писали вимовлялось, то ставилось скрізь и. Писати на м заставив наших людей російський уряд (правительство), хоча навіть у XIX ст. де-які письменники, от як Гулак-Артемівський, писали ще скрізь и. Але згодом зайшла у нас московська форма. І аж Кулїш, в половині XIX ст., почав українців до старовини наверхати і почав скрізь и, а не м, писати. Ото за його приводом і воскресло в нашому письменстві давне українське письмо. За гринцею (у Галичині) це письмо по школах і по всіх книжках прийнялось. Повинні до старого, багато крашого і легкого способу писання і ми повернутися. Зразу тому, що не зник до нього, показуватиметься чудно (бо не так нас учено), але незабаром до того кожен звикне і не дивуватиметься.

Коли ж правду сказати про Шевченку, то він, як знаємо з його власноручних писань, писав теж на и і м; а що в „Кобзарі“ стоїть скрізь м, то це так видавці мусїли посривляти, бо инакше ні одна українська книжка аж до цього року не могла й світа побачити.

Оповідання, які маєте, присилайте.

Залізничі Поїзди.

Table with columns: Південно-Західна (Юго-Западная) залізниця, Відходить з Києва, Прибуває до Києва, № поїзді, № поїзді, № поїзді.

Table with columns: Московсько-Києво-Вороніж. залізниця, Шлейд. I, II, III кл. Москва, Курськ, Пасааж. I, II, III кл. Курськ, Москва, Вороніж. Поштов. I, II, III кл. Курськ, Вороніж, Харків, Петербург. Київ-Полтавська залізниця, Поштов. I, II, III кл. Кременчук, Полтава, Харків. Шлейд. I, II, III кл. Полтава, Харків. Лозова, Ростов, Севастопіль. Тов. Пасаажир. II, III клас. Полтава, Харків.

Редактор Федір Матушевський. Видавець Володимир Леонтович.

Оповістки. Дача по одній, або ж 3 кїмн. ліс куляне. Тихо. Спїт. Львів. Б, кв. 5. 2-5 178. Молодий чоловік, добре грамотним почерком, знає конторське діло, шукає місця в конторі, черепиські тощо; може і виїхати. Адреса на редакцію Г. Д. д. П. М. С-ові. чт. 00.

Послѣдняя новость—часы „полифонъ“. Вы доставите много удовольствия себе, семейству и гостямъ если приобретете самоиграющие музыкальные столовые часы „Полифонъ“, играющие красивые марши или народ. пѣсни, „Персидский марш“, „Преображенский марш“, „Вальс Ожидания“, „Невозвратное время“, „За Дунай“, „Воже Царя Храня“, „Капаринскую“, „Трепакъ“, „Воаль рѣчки“ и т. д. громко, долговзвучнымъ и прїятнымъ тономъ. Крім того, эти часы показываютъ очень вѣрное время. Ручательство за вѣрность хода часовъ и за непорочн. музыку на 8 лѣтъ. Цѣна съ изыщаннымъ фантастическимъ бронзовымъ циферблатомъ, вмѣсто 12 р. только на короткое время 6 р. 25 к. стическихъ часовъ выслаются безъ задатка по получении заказа наложеннымъ платежомъ. и 7 р. Заказы выслаются безъ задатка по получении заказа наложеннымъ платежомъ. Адресовать: Торговый домъ Ю. ЯКУБОВИЧЪ, Варшава, Перожная 10. чт. 9—30 141

ЗАНОВО УПОРЯДЖЕНА модно-мануфактурна крамниця торгового Шолкова та Соболева до весняного та літнього сезону одібрано у великому виборі шовкового, шерстяного та ба... КРАМУ КРАЩИХ РОСІЙСЬКИХ ТА ЗАГРЯНИЧНИХ ФАБРИК.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА на новую современную политическую, экономическую, общественную, научную и литературную газету „Народъ“ ВЫХОДЯЩУЮ ежедневно съ бесплатнымъ приложениемъ еженедельнаго художественно-иллюстрированнаго журнала „НАРОДЪ“.

„Народъ“, отвѣчая освободительному движению родины и отстаивая декларацию правъ человека и гражданина будетъ идти по пути прогресса на началаяхъ СВОБОДЫ, РАВЕНСТВА И БРАТСТВА.

Хто не має постійної льодовні, нехай купує ЛЬДОВНЮ хатню в крамлиці А. А. Звахова Вел. Васильківська, ч. 23, у Києві.

В крамлиці великий вибір американських морозичек, м'ясорубок, нафтових та спіртових кухонь, самоварів, никельованого, емальованого та фаянсового кухонного начиння і инш. хаз. річей.

ВИБОРИ ВЛАСНОЇ ФАБРИКИ: Ванни, умивальниці, обливальниці, англійські плити, ліжка: англійських і віденських зразків та ДАЧНИК з ДРОТЯНОЮ СІТКОЮ. АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО ЗАВОД ОГНЕПЕРТИХ ВИРОБІВ А. М. Ковалевський пропонує до теперішнього сезону: Плитки пірогранітні, тарокотові для вистилання підлоги, пішходів, плитки, щоб облицьовувати передні стіни будівель, ЦЕГЛУ огнепурту кращої доброти, ЦЕГЛУ для облицьовання, ЧЕРЕПИЦЮ марсельську, огнепурту глину і цемент. Склад і виключне представництво має М. К. Жагодчихський і М-во в Києві, Хрещатик, ч. 7. Телеф. 1525. чт. 6-10 160